

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

OSUVA Open
Science

This is a self-archived – parallel published version of this article in the publication archive of the University of Vaasa. It might differ from the original.

Hämmäinen ja historiaton? Neljäs sektori ilmiönä ja käsitteenä turvallisuustoiminnan kontekstissa

Author(s): Raisio, Harri; Puustinen, Alisa; Wiikinkoski, Tarja; Valtonen, Vesa; Lindell, Juha

Title: Hämmäinen ja historiaton? Neljäs sektori ilmiönä ja käsitteenä turvallisuustoiminnan kontekstissa

Year: 2023

Version: Publisher's pdf

Copyright ©2023 Hallinnon tutkimuksen seura.

Please cite the original version:

Raisio, H., Puustinen, A., Wiikinkoski, T., Valtonen, V. & Lindell, J. (2023). Hämmäinen ja historiaton? Neljäs sektori ilmiönä ja käsitteenä turvallisuustoiminnan kontekstissa. *Hallinnon tutkimus* 42(1), 56-69. <https://doi.org/10.37450/ht.119579>

Hämmäinen ja historiaton?

Neljäs sektori ilmiönä ja käsitteenä turvallisuustoiminnan kontekstissa

Harri Raisio, Alisa Puustinen, Tarja Wiikinkoski, Vesa Valtonen & Juha Lindell

ABSTRACT

Obscure and rootless? Fourth sector as a phenomenon and concept in the context of safety and security work

This article explores the concept and phenomenon of the fourth sector as an element of safety and security work. The article is based on interviews with 18 public authorities and NGO actors working in expert or managerial positions associated with nuclear emergencies. The article's findings and previous literature indicate that the concept of the fourth sector remains somewhat unclear, rootless, and confusing. The use of the term differs in different contexts and different research streams remain rather separate and siloed. Nevertheless, the phenomenon itself is more self-evident: The fourth sector in safety and security work refers, in general, to spontaneous, temporary, and self-organizing actions appearing in informal, unstructured settings, on both the group and individual levels of civil society.

Keywords: fourth sector, third sector, safety and security work

JOHDANTO

Neljäs sektori on käsite, joka on viime vuosien aikana saanut paitsi lisääntyvää näkyvyyttä, myös uusia merkityksiä. Perinteisesti neljännen sektorin on nähty syntyvän perheiden ja kotitalouksien muodostamasta toiminnasta (Smith ym. 2006). Käsite on kuitenkin toimintaympäristön muuttuessa laajentunut sisältämään myös muun muassa ystävytyteen ja naapuruuteen perustuvan toiminnan (ks. Harju 2003) sekä laajemmin erilaiset vastavuoroiset epävirallisen ja

epämuodollisen yksilötason avun muodot (ks. Williams 2002). Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa neljännen sektorin käsite kytkeään kasvavissa määrin sellaisiin hybridiorganisaatioihin, joissa yhdistyy samanaikaisesti voiton sekä yhteiskunnallisen hyvän tavoittelu (ks. Sánchez-Hernández ym. 2021). Suomessa on puolestaan yleistynyt näkemys neljänestä sektorista itseorganisotuvana kaupunkiaktiivismina (ks. Mäenpää & Faehnle 2021). Neljännen sektorin käsitettä vaivaa näin ollen samankaltainen käsitteellinen monitulkintaisuus kuin kolmatta sektoria (ks. Pihlaja 2010). Lisäksi rajanveto ”perinteisen” kolmannen ja ”uuden” neljännen sektorin välille on osoittautunut haasteelliseksi (esim. Lind 2021).

Tässä tutkimuksessa pyritään vastaamaan tähän käsitteelliseen epäselvyyteen lisäämällä ymmärrystä neljänestä sektorista niin käsitteenä kuin ilmiönä. Tutkimuksen kontekstina toimii turvallisuustoiminta, jossa neljänteen sektoriin liitetyillä toimijoilla (erit. spontaanit vapaaehtoiset ja emergentit, ilmaantuvat ryhmät) on pitkä historia (ks. Whittaker ym. 2015; McLennan ym. 2016; Twigg & Mosel 2017; Raisio ym. 2019). Viime aikaisissa kriiseissä organisoituneen järjestökentän ulkopuolella tapahtuvaa neljännen sektorin *ad hoc*-tyylistä aktivoitumista on ollut havaittavissa esimerkiksi Euroopan pakolaiskriisin (Jalava ym. 2017), COVID-19-pandemian (Eronen ym. 2020) ja viimeisimpänä Ukrainaan kohdistuneen Venäjän hyökkäyssodan (Jacoby 2022) yhteydessä.

Turvallisuustoiminnan konteksti asettaa neljännen sektorin toiminnalle omat reunaehdot (ks. esim. Harris ym. 2017), jolloin sitä on perusteltua tarkastella omana kokonaisuutenaan. Tätä tutkimusta varten haastateltiin 18:ta turvallisuustyötä tekevää asiantuntija- tai johtotehtävissä toimivaa viranomais- ja järjestötahoa.

Haastattelut toteutettiin osana laajempaa neljännän sektorin roolia säteilyvaaratilanteen kontekstissa käsittelevää hanketta. Tutkimuskysymyksinä ovat: 1. *Millaisena ilmiönä neljäs sektori näyttäytyy turvallisuustoiminnan kontekstissa?* 2. *Millaisia ongelmakohtia ja kehittämistarpeita neljännän sektorin käsitteeseen liittyy erityisesti turvallisuustoiminnan kontekstissa?*

Artikkeli rakentuu seuraavasti. Seuraavassa luvussa käsitellään perinteistä sektorijakoa, fokuoituen erityisesti kolmanteen sektoriin, jonka kanssa neljännellä sektorilla voi nähdä olevan eniten yhtymäkohtia ja käsitteellistä päällekkäisyyttä. Tämän jälkeen avataan tarkemmin neljännän sektorin käsitettä ja siihen liittyviä eri suuntauksia. Artikkelin tutkimusmenetelmien ja aineiston kuvaamisen jälkeen esitetään tutkimuksen tulokset. Viimeisessä luvussa esitetään tutkimuksen johtopäätökset, tuodaan esille tutkimuksen rajoitteita sekä pohditaan relevantteja jatkotutkimuskysymyksiä.

PERINTEINEN SEKTORIJAKO

Yhteiskunnan eri toimijoita on pyritty perinteisesti kuvaamaan sektorijaottelun kautta. Alun perin modernin yhteiskunnan toimijasektoreita nähtiin olevan kaksi eli yksityinen sekä julkinen sektori. Näistä yksityinen sektori sisälsi niin voittoa tavoittelevat kuin myös tavoittelemattomat toimijat. Myöhemmin voittoa tavoittelemattomien toimijoiden joukko kuitenkin erkaantui omaksi *kolmanneksi* sektorikseen. Tämän jälkeen määriteltiin vielä erillinen kotitalouksista ja perheistä koostuva *neljäs* sektori. (Helander 1998; Smith 2006).

Kullakin sektorilla on oma ideaalityypimäinen toimintalogiikkansa (ks. esim. Smith 1991; Harju 2003; Ruuskanen ym. 2020). Siinä missä yksityinen sektori toimii markkinaehtoisesti, pyrkien tuottamaan voittoa ja jakamaan sitä omistajilleen, julkinen sektori pyrkii verorahoitettuja julkisia palveluja tuottamalla turvaamaan ja edistämään kansalaisten hyvinvointia. Kolmannen sektorin toimijat puolestaan tavoittelevat voiton sijaan yleishyödyllisten tavoitteiden toteutumista sekä edustamiensa ryhmien edunvalvontaa, toiminnan pohjautuessa vahvasti vapaaehtoistyöhön. Neljäs sektori taasen perustuu – alkuperäismerkityksessään – keskinäis- ja läheisriippuvuuteen, jolloin annettu työpanos

hyödyttää erityisesti omaa perhettä tai sukua.

Sektorijakoon liittyy kuitenkin järjestysnumeroiden osalta epäselvyyttä. Ensinnäkin näkemykset vaihtelevat sen suhteen, tulisiko julkisen sektorin olla ensimmäinen vai toinen sektori (vrt. esim. Van Til 2009; Ruuskanen ym. 2020; Sánchez-Hernández ym. 2021). Helander (1998) tuo kuitenkin esille, että historiallisesti ajatellen yksityinen sektori edeltää julkista sektoria, jolloin yksityinen sektori olisi ensimmäinen sektori ja julkinen sektori toinen sektori. Toisaalta historiallisen kehityskulun mukaan jaoteltuna neljännestä sektorista kotitalous/perhesektorina muodostuisikin ensimmäinen sektori, josta muut sektorit ovat eriytyneet, jolloin kolmas sektori vapaaehtoisektorina ”putoaisikin” neljänneksi sektoriksi (Smith 1991; 2006). Ongelmallista on myös se, että toisin kuin varsinkin kolmatta sektoria, yksityistä sektoria ja julkista sektoria ei tyypillisesti kuvata järjestysnumeroina, vaan sektoreiden toimintalogiikkaan viitaten (Helander 1998).

Kolmatta sektoria itsessään kuvataan vaikeana käsitteenä, joka voidaan ymmärtää monin eri tavoin (Pihlaja 2010). Esimerkiksi Salamon ja Sokolowski (2016) ovat pohtineet sitä, onko kolmannen sektorin johdonmukainen käsitteellistäminen edes mahdollista. Tähän vaikuttaa muun muassa käsitteellinen kirjavuus (kansalaisyhteiskunta, epävirallinen sektori, vapaaehtoissektori jne.), sektorin sisällöllinen moninaisuus (palveluja tuottavat isot järjestöt, pienet paikallisarjastöt, osuuskunnat jne.) ja konteksti (esim. kulttuuri, yhteiskunta, tieteenala). Käsitteellisistä haasteistaan huolimatta kolmannen sektorin käsite on kuitenkin Suomessa juurtunut yleiseen käyttöön (Harju 2003) ja esimerkiksi Saukkosen (2013, 7) mukaan se on ”neutraalisuudessaan käyttökelpoinen käsite”. Toisaalta käsitteen heikkous sen monitulkintaisuuden lisäksi on se, että järjestysnumeron käyttö etuliitteenä saattaa luoda kuvan kyseisen sektorin vähempiarvoisuudesta suhteessa julkiseen ja yksityiseen sektoriin (Harju 2003).

Tyypillisesti kolmatta sektoria on käytetty Suomessa järjestösektorin synonyymina (ks. esim. Pihlaja 2010). Kolmannen sektorin ytimen muodostavat tällöin (rekisteröidyt) yhdistykset, (tietyt) osuuskunnat ja säätiöt. Tämä näkyy myös turvallisuustoiminnassa, jossa kolmatta sektoria kuvataan usein juuri yhdistys-

muotoisen organisoitumisen kautta (Jalava ym. 2017; Eskelinen & Nikkanen 2020). Esimerkiksi Jalava ym. (2017) ovat analysoineet kolmannen sektorin roolia viranomaisten turvallisuustoiminnan tukena, sisällyttäen tarkasteluun niin perinteisiä turvallisuuteen keskittyviä järjestöjä, kuin myös laajan turvallisuuden kontekstissa toimivia järjestöjä. He kuvaavat tätä monipuolista toimijakenttää seuraavasti: ”Viranomaisia tukevaan pelastus-, etsintä- ja ensihuoltotoimintaan osallistuu toiminnaltaan, tavoitteiltaan sekä resursseiltaan hyvin erilaisia järjestöjä. Osa toimii hyvin rajatuilla sektoreilla, jotka vaativat erityisosaamista (esim. meripelastustoiminta). Toisella osalla tehtäväkenttä on laaja ja vain osa siitä on kytköksissä viranomaisia tukevaan turvallisuustoimintaan (Suomen Punainen Risti, Martat, Suomen Mielenterveysseura). Näiden lisäksi on luotu erilaisia koordinointi- ja yhteensovittamismekanismia (esim. Vapepa)” (Jalava ym. 2017, 7).

Edellä kuvattu kolmannen sektorin järjestöydin vastaa hyvin kolmannelle sektorille alun perin määriteltyjä kriteerejä eli jonkinasteista rakenteellisuutta, oikeudellista yksityisyyttä, voittoa tavoittelemattomuuden periaatetta, itsehallinnollisuutta ja vapaaehtoisuutta (Saukkonen 2013; Salamon ym. 2022). Kolmannen sektorin sisältö on kuitenkin ajan myötä laajentunut, mikä edelleen hankaloittaa sen käsitteellistä määrittelyä. Esimerkiksi niin sanottu TSE-sektori (third or social economy sector) pyrkii yhdistelemään perinteisiä kolmannen sektorin kriteerejä yhteisötalouden periaatteisiin, lisäten tällöin muun muassa sosiaaliset yritykset kyseisen uudelleenbrändätyn sektorin toimijoiksi (Salamon & Sokolowski 2016; Salamon ym. 2022).

Myös *ad hoc* -tyyppisen organisoimattoman vapaaehtoisuuden roolia on määritelty uudelleen. Siinä missä kolmannen sektorin alkupe-
räinen kriteeristö – erityisesti rakenteellisuuden vaatimus – rajasi spontaanin epämuodollisen vapaaehtoistoiminnan kolmannen sektorin ulkopuolelle (Helander 1998), niin sanottu ”uusi kolmas sektori” sisältäisi kasvavassa määrin myös erilaiset ”tutkan ulottamattomissa” olevat institutionalisoitumattoman kansalaisyhteiskunnan muodot (Saukkonen 2013, 17). Tähän liittyy kuitenkin epäselvyys siitä, kuinka pitkäkestoista tämän kaltaisen vapaaehtoisuuden tulisi olla, jotta se sisältyisi kolmanteen sektoriin.

Esimerkiksi Salamon ja Sokolowski (2016, 1539) näkevät, että kolmannen sektorin epämuodollisen vapaaehtoisuus ei kuitenkaan olisi täysin satunnaista tai liian lyhytaikaista: ”[T]he activity must be carried on for a meaningful period of time, typically defined as an hour in a certain ‘reference period’. Helping an elderly person across the street 1 day would thus not qualify as volunteer work, but serving as the crossing guard at a school would”. Tällöin nousee esille kysymys siitä, mihin sektoriin lyhytkestoinen spontaani vapaaehtoisuus – kuten onnettomuustilanteessa auttaminen – sopisi (Defourny ym. 2016).

Voidaan myös kysyä, johtaako kolmannen sektorin laajentuminen ymmärrykseen kolmannesta sektorista eräänlaisena jäännössektorina, johon sisällytetään kaikki muihin sektoreihin kuulumattomat toimijat ja toiminnan muodot (ks. Corry 2010). Kolmannen sektorin sisältöä käsiteltäessä on lisäksi syytä huomioida eri sektoreita koskeva hybridisaatio eli toimintalogiikkojen sekoittuminen (Brandsen ym. 2005; Rantamäki 2016). Kolmannella sektorilla tämä näkyy muun muassa lisääntyvänä ammatimaisuutena, heikentyvänä autonomiana sekä yritysmaailmasta lainattuina toimintamalleina (Ruusuvirta 2019; Ruuskanen ym. 2020). Tästä on merkkejä myös turvallisuustoiminnan kontekstissa (ks. esim. Jalava ym. 2017; Tönurist & Surva 2017).

UUSI NELJÄS SEKTORI?

Kolmannen sektorin tavoin, myös neljännen sektorin sisältö on laajentunut alkuperäisestä sisällöstään eli perheistä tai kotitalouksista. Esimerkiksi Smith (1991) ja Harju (2003) sisällyttäisivät neljänteen sektoriin myös muun epämuodollisen keskinäisen avun ja välittämisen kuin vain perheenjäsenten tai samassa taloudessa asuvien välisen. Tällöin neljäs sektori sisältäisi myös esimerkiksi ystävyteen, tuttavuuteen ja naapuruuteen perustuvat avun ja välittämisen muodot. Tämän kaltaisen neljännen sektorin ominaispiirteiksi Harju (2003) määrittää omavastuisuuden, omaehtoisuuden, oma-avun, läheisavun ja taloudellisten suoritusten niukkuuden. Raskin ym. (2020) kirjallisuuskatsauksen perusteella neljännestä sektorista olisi nykyisin löydettävissä kolme eri pääsuuntausta, joista en-

simmainen eli vastavuoroinen epävirallinen ja epämuodollinen yksilötason apu on lähellä neljännen sektorin alkuperäistä määrittelyä. Kaksi muuta suuntausta ovat hybridioorganisaatiot ja itseorganisoituva kaupunkiaktivismi.

Epävirallinen ja epämuodollinen yksilötason apu

Williams (esim. 2002; 2003; 2008) kytkee tutkimuksissaan neljännen sektorin käsitteen epäviralliseen ja epämuodolliseen yksilötason apuun (informal one-to-one aid). Käsitteen käyttö on kuitenkin jossakin määrin historiatonta, sillä vaikka Williams tekee eron kolmannen sektorin käsitteeseen, hän ei kuitenkaan tuo esille neljännen sektorin käsitteen aiempaa taustaa. Williams (2003, 70) määrittelee neljännen sektorin seuraavasti: “one that seeks to develop work exchanged on an unpaid one-to-one basis beyond close kin but within social or neighbourhood networks”. Erona aiempiin määrittelyihin (Smith 1991; Harju 2003), Williamssin määrittelyssä neljänestä sektorista rajataan pois läheisiin (sukulais)suhteisiin liittyvä toiminta, mutta se edelleen kuitenkin rajautuisi lähinnä oman yhteisön tai lähimmän sosiaalisen piirin sisään. Lisäksi Williamssin määrittelyssä neljänteen sektoriin liittyy vaihdannan ja vastavuoroisuuden ulottuvuus, jolloin esimerkiksi aikapankit nousevat esille yhtenä keinona edistää neljännen sektorin toimintaa.

Williamssin määrittely on kehittynyt brittiläisessä yhteisöosallistumisen (community participation) kontekstissa. Argumenttina on se, että politiikkatoimissa huomio olisi ollut varakkaiden väestöryhmien osallistumiskulttuuria heijastelevan virallisemmän *ryhmätason* vapaaehtoisuuden edistämisessä, kun taas vähävaraisten väestöryhmien antama ja vastaanottama *yksilötason* henkilökohtainen apu olisi jäänyt vähemmälle huomiolle. Kansalaisten toiminta näyttyytally tällöin hierarkkisena, jossa korkeimmalla arvostuksen tasolla on kolmannen sektorin toteuttama vapaaehtoisuus ja alimmalla tasolla neljänteen sektoriin kuuluvat yksilötason ”yksinkertaiset” auttamisen teot (Williams 2002, 249).

Williamssin neljännen sektorin määrittelyä on kytketty myös esimerkiksi mikrovapaaehtoisuuteen (microvolunteering) eli hyvin lyhytkes-

toiseen verkon välityksellä tai avustuksella toteutettuun avunantoon (Heley ym. 2022). Turvallisuustoiminnassa kytkentä on tapahtunut puolestaan suhteessa spontaanin vapaaehtoisen (spontaneous volunteer) käsitteeseen (esim. Jalava ym. 2017; Raisio ym. 2019; Eskelinen & Nikkanen 2020). Erona näissä vapaaehtoisuuden tyypeissä on kuitenkin se, ettei niihin liity Williamssin määrittelyn tavoin eksplisiittistä vastavuoroisuuden periaatetta. Turvallisuustoiminnan kontekstissa neljännen sektorin spontaanilla vapaaehtoisella tarkoitetaan henkilöä, ”joka ei kuulu mihinkään valmiusjärjestöön, vapaaehtoisjärjestöön tai avustajajärjestöön ja joka ilman edeltävää jäsennettyä koulutusta tarjoaa apuaan vakavan tapahtuman (esimerkiksi tulvan tai metsä- ja maastopalon) yhteydessä” (Pelastusopisto 2020: 14; Twigg & Mosel 2017). Tämän kaltainen spontaani vapaaehtoisuus näkyi muun muassa COVID-19-pandemian yhteydessä:

”Siinä, missä *julkinen sektori* epäonnistui, sen *kolmas sektori* paikkasi, minkä kykeni. Koronaepidemian johdosta tehdyt rajoitustoimet kuitenkin osoittivat, että edes tämä jo lähes normaaliksi mielletty yhteistyö ei riittänyt. Tarvittiin myös niin sanottua *neljättä sektoria*: vapaaehtoistoimintaa, naapuriapua ja lähimmäisten omaehtoista tukea niille, jotka eivät kyenneet enää hoitamaan omia asioitaan.” (kursivoinnit kirjoittajien) (Eronen ym. 2020, 122; ks. myös Rajala 2021).

Hybridioorganisaatiot

Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa neljännen sektorin käsitettä on kytketty erityisesti hybridioorganisaatioihin (Sánchez-Hernández ym. 2021; Martins ym. 2021). Tämän kaltainen ymmärrys neljästä sektorista liittyy edellä kuvattuun sektoreiden toimintalogiikkojen sekoittumiseen (Brandsen ym. 2005). Esimerkiksi Alessandrini (2010, 127) asemoi hybridioorganisaatioista koostuvan neljännen sektorin seuraavasti: “When a group of organisations has the dominant value of altruism, yet its dominant means is profit, it fits in neither the community nor market sectors. A fourth sector is required.” Hybridioorganisaatioilla tarkoitetaan tässä kontekstissa tällöin sellaisia organisaatioita, joissa

yhdistyy yksityisen sektorin markkinalähtöiset lähestymistavat julkisen ja kolmannen sektorin sosiaalisiin ja ympäristötavoitteisiin (ns. blended value organizations) (Sánchez-Hernández ym. 2021). Turvallisuustoiminnassa tämän kaltaisia hybridioorganisaatioita on käsitelty muun muassa COVID-19-pandemian kontekstissa (Martins ym. 2021).

Tämä neljännen sektorin suuntaus perustuu sektoreiden kolmijakoon (julkinen, yksityinen ja voittoa tavoittelematon sektori), jolloin perinteinen neljäs sektori kotitalouksina ja perheinä jää määrittelyjen ulkopuolelle, hybridioorganisaatioiden laajentaessa kolmijakoa *uudella*, oletetusti toimintaympäristön muutoksiin paremmin vastaavalla, neljännellä sektorilla (Sabetti 2009). Neljännen sektorin hybridioorganisaatioiden nähdäänkin pyrkivän vaikuttamaan innovatiivisuutta edistävillä toimintamalleillaan merkittäviin yhteiskunnallisiin ja ympäristöllisiin systeemisen tason haasteisiin (erit. kestävä kehityksen tavoitteet) (Sánchez-Hernández ym. 2021). On kuitenkin syytä huomioida, että tällä neljännen sektorin suuntauksella on selkeä yhteys edellä esille nostettuun TSE-sektoriin (ks. Salamon & Sokolowski 2016). Onko hybridioorganisaatioissa tällöin todella kyse uudesta sektorista, vai onko se pikemmin osa uutta kolmatta sektoria (ks. Saukkonen 2013)? Toisaalta jos neljännen sektorin nähdään määritelmällisesti koostuvan hybridioorganisaatioista, mihin sektoriin käsitteen alkuperäinen sisältö eli perheet ja kotitaloudet luokitellaan?

Itseorganisoituva kaupunkiaktivismi

Suomessa neljäs sektori on alettu viime vuosina ymmärtää itseorganisoituvana kaupunkiaktivismiä. Tähän on vaikuttanut erityisesti Helsingin yliopiston *Kaupunkiaktivismi metropolin voimavarana* -tutkimushanke, jossa neljännen sektorin käsitettä on tässä merkityksessä käytetty (Mäenpää & Faehnle 2021). Mäenpää ja Faehnle (2021, 44) määrittelevät neljännen sektorin tarkoittavan ”järjestöjen ulkopuolella verkostomaisesti itseorganisoituvia ja toimivia yhteisöjä, jotka hyödyntävät internetiä, sosiaalista mediaa ja tiedon avoimuutta pyrkien ensisijaisesti konkreettiseen yhteistoimintaan omaehtoisesti muodostettujen tavoitteiden eteen”. Toiminnan keskeisiä piirteitä ovat tällöin muun

muassa somekeskeisyys, yhteisöllisyys, avoimuus, hetkellisyys, hierarkioiden kaihtaminen, itseorganisoituminen ja proaktiivisuus. Mäenpää ja Faehnle (2021, 42) suhteuttavat neljännen sektorin määritelmänsä myös perinteisempään käsitykseen neljännestä sektorista, nähdessä neljännen sektorin purkautuneen ”digitalisaation ansiosta ulos persoonallisten suhteiden [perhe, ystävyys jne.] alueelta luottamus pohjaisiin epäpersoonallisiin suhteisiin [...]” (ks. myös Ruuskanen ym. 2020).

Turvallisuustoiminnan kontekstissa tämän kaltaisella ymmärryksellä neljännen sektorin toiminnasta on yhtymäkohtia emergenttien, ilmaantuvien ryhmien (emergent groups) määrittelyyn (Raisio ym. 2019). Twigg ja Mosel (2017, 445) määrittelevät nämä toimijaryhmät seuraavasti: ”Emergent groups are individual citizens coming together to deal collectively with disasters, forming new and informal groups to do so”. Emergentit ryhmät ovat tällöin toimijoita, jotka ovat usein lyhytikäisiä, joilla ei ole aiempaa rakennetta eikä ennalta määriteltyjä tehtäviä tai tavoitteita, vaan nämä muodostuvat vasta tilanteen kehittyessä (Stallings & Quarantelli 1985). Rakenteeltaan emergentit ryhmät ovat löyhä-kenteisiä ja niillä on matala hierarkia (Voorhees 2008). Kirjallisuudessa käytettyjä esimerkkejä ovat muun muassa asukkaista koostuvat etsintä- ja pelastuspartiot, itseorganisoituvat ryhmät, jotka alkavat kerätä ja jakaa ruokaa tai vaatteita kriisien uhreille sekä jälleenrakentamiseen osallistuvat yksittäisistä kansalaisista muodostuvat ryhmittymät (Voorhees 2008, Raisio et al. 2019). Sosiaalinen media auttaa emergenttejä ryhmiä itseorganisoitumisen prosesseissa, mutta emergenttien ryhmien toiminta voi tapahtua myös täysin verkossa, erilaisten virtuaalisten ryhmien muodossa (Reuter ym. 2012).

Lind (2021) on nostanut esille kysymyksen siitä, onko neljännen sektorin eronteko suhteessa kolmanteen sektoriin tässä tapauksessa kuitenkin liioiteltua, ja olisiko sektorifokusoituneen tarkastelun sijaan mahdollista hyödyntää edelläkin kuvattua sektorirajat ylittävää hybridisaation käsitettä. Edelleen voi myös kysyä, onko Mäenpään ja Faehnlen (2021) kuvaama neljäs sektori todella *uusi* – sosiaalisen median myötä perinteisestä määrittelystään purkautunut – neljäs sektori, vai onko kyseinen toiminta pikemminkin osa Saukkosenkin (2016) kuvaamaa

uutta kolmatta sektoria. Entä miten neljännen sektorin alkuperäinen määritelmä suhteutuu määritelmään neljännestä sektorista itseorganoituvana kaupunkiaktiivismina – mikä on turvallisuustoiminnan kannalta tärkeässä roolissa olevien perheiden ja kotitalouksien rooli tässä kontekstissa?

AINEISTO JA MENETELMÄT

Artikkeli kirjoitettiin osana laajempaa neljännen sektorin roolia säteilyvaaratilanteessa käsittelevää tutkimuskokonaisuutta. Tutkimusta varten haastateltiin tammi-huhtikuussa 2022 18 henkilöä. Haastateltujen valinnassa hyödynnettiin harkinnanvaraista otantaa (esim. Robinson 2014). Tarkoituksena oli löytää sellaisia haastateltavia, jotka toimivat säteilyvaaratilanteen kannalta relevanteissa asiantuntija- tai johtotehtävissä. Haastateltujen moninaisuuden osalta huomioitiin sukupuoli, sektori (julkinen/kolmas sektori) sekä toimintatase (paikallinen/alueellinen/kansallinen).

Haastatelluilta ei edellytetty ennakkoymmärrystä neljännen sektorin käsitteestä, jolloin neljälle haastatellulle käsite ei ollut entuudestaan tuttu. Viisi haastateltavaa oli kuullut käsitteestä, kuitenkin syvällisemmin siihen perehtymättä. Yhdeksällä haastatellulla (erit. pelastusalan viranomaiset ja järjestötoimijat) oli käsitteestä syvällisempi ymmärrys.

Haasteltavista yhdeksän voi tulkita toimivan asiantuntijatehtävissä ja yhdeksän johto- tai päällikkötason tehtävissä. Heistä 13 oli miehiä ja viisi naisia. Julkisella sektorilla toimi 14 haastateltua ja järjestösektorilla neljä haastateltua. Yksityinen sektori rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle. Paikallisella tasolla työskenteli neljä haastateltua, alueellisella tasolla kuusi haastateltua ja kansallisella tasolla kahdeksan haastateltua. Haastatellut informantit toimivat tutkittavan teeman asiantuntijoina, eivät organisaatioidensa edustajina. Tästä johtuen – haastateltujen anonymiteetin suojaamiseksi – haastateltujen taustaorganisaatioita ei tuoda tutkimuksessa esille.

Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna (esim. Kallio ym. 2016). Haastattelulomake sisälsi kolme osiota. Ensimmäisessä osiossa käsiteltiin neljättä sektoria yleisemmän tason ilmiönä ja käsitteenä. Muissa osioissa käsiteltiin

neljännen sektorin roolia säteilyvaaratilanteessa ja siihen varautumisessa sekä siitä toipumisesta (osio 2) ja neljännen sektorin toimintaan säteilyvaaratilanteen kontekstissa liittyviä hyötyjä, ongelmia sekä haasteita (osio 3). Tässä artikkelissa fokusoidutaan erityisesti osioon 1, jossa haastatelluilta kysyttiin eksplisiittisesti näkemyksiä neljännen sektorin käsitteen käyttökelpoisuudesta. Muihin osioihin annettuja vastauksia hyödynnetään tässä artikkelissa siinä määrin kuin ne tuovat lisäymmärrystä ensimmäisessä osiossa annettuihin vastauksiin. Saatekirjeessä neljättä sektoria kuvattiin turvallisuustoiminnassa yleistyneen käsityksen mukaisesti seuraavalla tapaa (esim. Jalava ym. 2017; Eronen ym. 2020; Eskelinen & Nikkanen 2020; Rajala 2021): ”Neljännellä sektorilla tarkoitetaan tässä järjestyneen järjestökentän (ns. kolmas sektori) ulkopuolella tapahtuvaa moninaista itseorganoituvaa kansalaistoimintaa. Neljäs sektori koostuu tällöin muun muassa spontaaneista vapaaehtoisista ja emergenteistä, ilmaantuvista kansalaisryhmistä.” Siihen, miten tämä mahdollisesti ohjasi haastateltujen vastauksia, palataan artikkelin viimeisessä luvussa.

Haastattelulomake sisälsi kysymysten lisäksi myös kaksi havainnollistavaa kuviota. Ensimmäinen kuvio avasi säteilyvaaratilanteen vaiheita (ks. STUK 2020, 12) ja toinen kuvio tutkimuskirjallisuudessa esille nostettuja esimerkkejä spontaanien vapaaehtoisten ja emergenttien ryhmien mahdollisista tehtävistä erilaisissa häiriötilanteissa (ks. Twigg & Mosel 2017, 447). Näistä ensimmäisen kuvion tarkoituksena oli auttaa haastateltuja jäsentämään osioon 2 liittyviä vastauksia. Toinen kuvio puolestaan toimi apuvälineenä niille haastatelluille, joille neljännen sektorin toiminta oli vähemmän tuttua.

Haastattelut toteutettiin etäyhteyden välityksellä. Haastatteluiden keskimääräinen kesto oli 55 minuuttia. Kaikki haastattelut litteroitiin. Litteroitua aineistoa syntyi yhteensä 222 tekstisivua (Times New Roman 12p, riviväli 1). Aineisto analysoitiin käyttämällä abduktiivista, teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, joka korostaa teorian ja empirian välistä vuorovaikutteista suhdetta (ks. Graneheim ym. 2017). Artikkelin teoreettinen viitekehys muodostui aiemmasta kolmanteen ja erityisesti neljänteen sektoriin liittyvästä tutkimuskirjallisuudesta. Analyysi alkoi aineistoon tutustumisella, jolloin aineis-

toa luettiin läpi useaan kertaan. Tämän jälkeen aineisto koodattiin ala-, ylä- ja pääluokkiin NVivo-ohjelmaa hyödyntämällä. Luokittelu aloitettiin aineistolähtöisesti, mutta analyysin edetessä se kytkeytyi vahvemmin tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Esimerkiksi alaluokat *informaatioympäristön muutos, organisoitumisen muutos ja toimintaympäristön muutos* muodostivat yläluokan *ilmiön taustatekijät*. Yläluokat *ilmiön taustatekijät, ominaispiirteet ja ilmiön määrällinen kehittyminen* muodostivat puolestaan pääluokan *neljäs sektori ilmiönä*. Vastaavasti alaluokat *neutraalius, kuvaavuus, vakiintuminen, monitulkintaisuus, abstraktius ja numeroinnin ongelmallisuus* muodostivat yläluokan *käsitteen käyttökelpoisuus*. Yläluokat *käsitteen käyttökelpoisuus ja suhde muihin sektoreihin* muodostivat puolestaan pääluokan *neljäs sektori käsitteenä*. Analyysin tulokset kuvataan seuraavassa luvussa näiden kahden pääluokan alla. Laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan analyysiprosessi oli luonteeltaan iteratiivinen. Artikkelin kirjoittajat toimivat prosessin eri vaiheissa ”kriittisinä ystävinä” (critical friends) (ks. Sparkes & Smith 2014), kannustaen toisiaan pohtimaan tuloksille vaihtoehtoisia näkökulmia ja tulkintoja. Tämän tarkoituksena oli lisätä tutkijatriangulaation hengessä tutkimuksen luotettavuutta eli sitä, etteivät yksittäisen tutkijan näkökulmat korostuisi tai tuottaisi ilmeisiä tulkintavirheitä. Tulosten esittämisessä hyödynnetään anonymisoituja suoria lainauksia (#1–#18).

TULOKSET

Neljäs sektori ilmiönä

Haastatellut kuvasivat neljättä sektoria erityisesti järjestäytymättömyyden piirteellä. Tällä tarkoitettiin sitä, että toiminnan taustalla ei ole esimerkiksi mitään virallista taustatoimijaa, kuten kansalaisjärjestöä, vaan neljäs sektori on ”*tämöisiä aktiivisia kansalaisia, jotka ottaa ja rupeaa toimimaan*” (#14). Yhtenä esimerkkinä nostettiin esille Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, jonka yhteydessä ihmiset ilman taustaorganisaatioita ovat aktivoituneet ja pyrkineet eri tavoin auttamaan (ks. myös Jacoby 2022). Neljännen sektorin järjestäytymättömyys ilmeni haastatelluille muun muassa koordinoimattomuutena sekä toiminnan vapautena. Yksi haastateltu

kuvasi tätä seuraavasti: ”*[N]eljäs sektori on mun mielestä se villi ja vapaa kansalaisyhteiskunta, joka sitten vähän niin kuin vapaasti hakee niitä organisoitumistapoja*” (#16).

Neljättä sektoria kuvattiin myös spontaanina ja aikasidonnaisena toimintana. Neljäs sektori ei olisi tällöin jäsentynyttä pitkäkestoista toimintaa, vaan pikemminkin se on sidottuna tiettyyn asiakohtaiseen aikaikkunaan: ”*[T]ämä neljäs sektori ilmiönä ja miten se toimii, niin se vaikuttaa jotenkin vähän tulitikulta luonteensa puolesta, että se roihahtaa nopeasti liekkiin ja tilanteesta tai asiasta riippuen saattaa sitten hiipua nopeastikin ja sen jälkeen se ’tulitikku’ roihahtaa taas jonkin toisen asian tai teeman ympärillä*” (#15). Toiminnan spontaanius kytkettiin neljännen sektorin synnyyn ennakoimattomuuteen, minkä nähtiin haastavan turvallisuusviranomaiset neljännen sektorin toimintaan varautumisessa. Haastateltavat esimerkiksi kuvasivat vaikeutta tietää sitä, milloin ja missä neljäs sektori milloinkin nousee esiin, jolloin neljännelle sektorille ei olisi varsinaisesti mahdollista mitoitaa etukäteen minkäänlaista suorituskykyä turvallisuustoiminnassa. Tätä oleellisempi kysymys saattaisikin olla, millaista suorituskykyä viranomaistoimijoilta edellytetään neljännen sektorin kanssa toimimisessa.

Haasteltavien kuvaamat neljännen sektorin ominaispiirteet tarkentuvat tarkasteltaessa neljännen sektorin kehittymisen taustatekijöitä eli informaatioympäristössä, organisoitumisessa sekä toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia. Haastatellut korostivat informaatioympäristössä tapahtuneiden muutosten osalta erityisesti sosiaalisen median roolia ja vaikutusta. Sosiaalisen median alustojen koettiin paitsi nopeuttavan neljännen sektorin aktivoitumista, myös laajentavan neljännen sektorin toimijajoukkoa. Haastatellut toivat esimerkiksi esille sitä, miten ihmiset ovat verkon välityksellä lähellä toisiaan, riippumatta maantieteellisestä sijainnistaan, kyeten siten ryhmytymään helpommin kuin aiemmin. Sosiaalisen median myötä tapahtuu tällöin ”*uutta heimoutumista*” (#4), jolloin verkostoituminen ja sen myötä tapahtuva auttamistoiminta ylittävät perinteiset perhe-, sukulais- tai kaverisuhteet. Tällöin toisilleen entuudestaan tuntemattomat ihmiset aktivoituvat tiettyjen asioiden ympärille, sosiaalisen median toimiessa aktivoitumista edistävänä välineenä:

”[I]hmiset ovat siellä niin kuin sen kehän sisällä ja se kehä muodostuukin sitten siitä, ei paikasta, ei siitä missä asutaan, ei puoluekannasta, vaan siitä, että on jokin yhteinen asia ja sitten on se [modernin viestintäkanavan] väline, jolla sitä yhteistä asiaa viedään eteenpäin” (#13).

Organisoitumisen muutoksen osalta haastatellut nostivat esille sen, miten muodollinen organisoituminen järjestörakenteen kautta olisi ”kärsinyt inflaatiota” (#16). Vapaasti ja järjestäytymättömästi toimiminen olisi tällöin monille ihmisille luontevampaa kuin esimerkiksi järjestötoimintaan liitetyt vuosikokoukset kokouspöytäkirjoineen. Tätä muutosta kytkettiin erityisesti sukupolvimurrokseen: ”Ja sitten seuraava sukupolvi niin perustaa WhatsApp-ryhmän ja sopii siellä jonkun tapaamisen ja sitten ne ihmettelevät, että mitä te voughkaatte tästä pöytäkirjasta ja vuosisuunnitelmasta ja allekirjoituksista?” (#13). Organisoitumisen muutokseen liitettiin myös toiminnan pitkäjänteisyyden vähentyminen. Ihmisten nähtiin olevan nykyisin lyhytjänteisempiä, jolloin he eivät sitoutuisi vapaaehtoistoimintaan samalla tapaa kuin aiemmin. Tätä kuvattiin tietynlaisena nykyelämän projektiluontoisuutena, hetkessä elämisenä.

Neljättä sektoria kytkettiin ilmiönä lisäksi turvallisuustoimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin. Haastateltavat toivat esille, että esimerkiksi koronakriisi ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan olisivat osaltaan vaikuttaneet neljännen sektorin toimintaan. Kyseessä nähtiin olevan tällöin toisaalta se, että huonot ajat synnyttävät autettavia ja sen seurauksena tilaisuuksia auttaa eli ”tämmöinen tietty humanitäarisuus on kyllä nostanut merkitystään” (#10). Toisaalta kyseessä nähtiin olevan myös se, että auttaminen auttaisi myös auttajaa itseään: ”Ja yksi syy miksi halutaan tehdä, on se, että on paha olla. Ja että sä pystyt tekemään käsilläsi jotain, pystyt lahjoittamaan, pystyt antamaan tavaraa. Kaikkea tätä. Se on yksi tapa selviytyä tällaisesta kriisistä.” (#18)

Vaikka haastatellut tunnistivat laajasti näitä neljännen sektorin taustatekijöitä, olivat he kuitenkin erimielisiä neljännen sektorin määrällisestä kehittymisestä. Hieman yli puolet haastatelluista koki, että neljännen sektorin toiminta olisi edellä mainituista taustatekijöistä johtuen lisääntynyt viime vuosien aikana. Muut haastatellut kokivat haastavaksi ottaa asiaan kantaa. He pohtivat esimerkiksi sitä, missä määrin nel-

jännän sektorin aktiivisuus sosiaalisessa mediassa on kumuloitunut oikeaksi toiminnaksi: ”Puheissa, mutta ei teoissa. Sen mä koen, että siis [neljännen sektorin] toiminta ei ole lisääntynyt, mutta puhuminen on” (#12). Haastatellut kaipasivatkin ilmiön tarkempaa historiallista tarkastelua. Esimerkiksi onko kyse vain siitä, että neljäs sektori on ollut aina aktiivinen (esim. suomalainen talkooperinne), mutta viime aikoina neljännen sektorin toiminta olisi monimuotoistunut ja tullut näkyvämmäksi, mikä on voinut osaltaan muodostaa eräänlaisen illuusion neljännen sektorin toiminnan lisääntymisestä.

Neljäs sektori käsitteenä

Haastatellut pohtivat monipuolisesti neljännen sektorin käsitteen käyttökelpoisuutta. Käsitteen kannalta myönteisissä kommentteissa tuotiin esille muun muassa käsitteen koettua neutraaliutta. Neljäs sektori koettiin tällöin parempana käsitteenä kuin esimerkiksi varsinkin pelastustoimessa käytössä oleva negatiivissävytteinen villit ja vapaat -käsite. Lisäksi haastateltavat toivat esille, että jokin käsite olisi joka tapauksessa syytä olla olemassa kuvaamassa järjestäytymätöntä kansalaistoimintaa ja neljäs sektori olisi yksi mahdollinen käytettävä käsite, jonka käytön nähtiin olevan pelastustoiminnan osalta jo jossakin määrin vakiintumassa: ”[T]ätä on kuitenkin tärkeää kuvata jollain tavalla ja joku termi siihen on hyvä keksiä. Mä nyt näen itse, että tämä on jo vakiinnuttanut sen paikkansa kyllä tämä neljäs sektori, monellakin tapaa.” (#7)

Kriittisemmissä kommentteissa nostettiin esille erityisesti käsitteen monitulkintaisuus. Haastateltavat kuvasivat sitä, miten ymmärrys käsitteestä ja sen sisällöstä vaihtelee toimijoittain. Yksi haastateltava kuvasi tätä käsitteen monitulkintaisuutta seuraavasti: ”[A]inoa negatiivinen puoli siihen [neljännen sektorin käsitteeseen] liittyen on sitten tosiaan, että siitä tulee vähän tämmöinen savolainen juttu, että ei oikein tiedä mistä toinen puhuu ja miten kuulija ymmärtää” (#5). Kaksi haastateltua toikin esille sen, että epäselvyyden vähentämiseksi neljäs sektori (ja myös muut sektorit) olisi hyvä määritellä kansallisesti, esimerkiksi Sanastokeskus TSK:n kustantamassa Kokonaisturvallisuuden sanastossa: ”[O]lisko tämä neljännen sektorin käsite ja tietysti nuo muutkin käsitteet, niin oli-

siko ne hyvä kirjata ja ottaa mukaan esimerkiksi Kokonaisturvallisuuden sanastoon, koska neljäs sektori on kuitenkin tosiasiassa tunnistettu ja kirjoitettu [implisiittisesti] sisälle esimerkiksi Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan osana tätä kokonaisturvallisuuden kontekstia” (#11).

Monitulkintaisuuden lisäksi neljännen sektorin käsitteen kuvattiin olevan myös abstrakti ja ”hähmäinen” (#16) eli käsite neljäs sektori ei suoraan kertoisi mistä kyseisessä toimijasektorissa on kyse. Yksi haastateltu korosti tämän koskevan käsitteenä myös kolmatta sektoria, joka olisi ”täysin tyhjä käsite” (#14). Numeroitujen sektoreiden problematiikkaa nähtiin edelleen lisäävän sen, ettei julkisesta tai yksityisestä sektorista käytetä arkipuheessa numerollisia käsitteitä: ”Toisaalta me ei sitten taas käytetä mitään toinen sektori tai ensimmäinen sektori, että joku voi kysyä mitä ne sitten ovat” (#3). Haasteltavat pohtivatkin neljännelle sektorille vaihtoehtoisia käsitteitä, kuten esimerkiksi kansalaisten järjestäytymätön vapaaehtoistoiminta. Kansalaisten näkökulmasta ajateltuna neljännen sektorin käsite koettiin etäännyttävänä eli kun todellisten ihmisten sijaan puhutaan abstraktista ja anonyymista neljännestä sektorista. Lisäksi kaksi haastateltua koki ongelmalliseksi sen, että neljännen sektori käsitteestä syntyy heille mielikuva siitä, että kyseinen sektori olisi järjestäytynyt. Tämä johtui siitä ajatuksenjuoksusta, että koska kolme muutakin numeroitua sektoria ovat järjestäytyneitä, koskisi tämä yhtenevänä piirteenä tällöin myös neljättäkin sektoria.

Myös muut haastatellut nostivat esille sektoreiden numerointiin liittyviä haasteita. Tähän liittyi esimerkiksi haastateltavien kommentit siitä, että sektoreiden määrittely numeroilla tulisi luoneeksi eräänlaisen arvoasteikon. Tämä voisi johtaa ajatteluun siitä, että ensimmäinen sektori (julkinen tai yksityinen sektori) olisi tärkein sektori, mikä puolestaan voisi johtaa muiden sektoreiden aliarvostukseen. Kaksi haastateltua pohtikin sitä, tulisiko neljännen sektorin olla merkityksensä kannalta pikemminkin järjestykseltään ensimmäinen sektori: ”Mutta ehkä tuo nimitys, neljäs sektori, niin sillä lailla ehkä vähän huono. Että voisi ajatella toisin päin, että neljäs sektori on se kaikkein keskeisin voimavara” (#8). Myös sitä pohdittiin, että missä määrin järjestäytymättömän kansalaistoiminnan lokerointi konkreettiseksi neljänneksi sektoriksi johtaisi

siihen, että syntyisikin tarve tai houkutus kyseisen sektorin haltuunotolle: ”[T]uleeko siinä julkisen puolen toimijoille sitten semmoinen ajatus, että sekin on niin kuin hallittava, jos se [neljäs sektori] parhaimmillaan on kuitenkin semmoinen, mitä ei tarvitsisi hallita” (#1).

Neljännen sektorin käsitteen käyttökelpoisuuden arviointi syventyy, kun tarkastellaan sitä, miten haastatellut suhteuttavat neljättä sektoria muihin sektoreihin. Selviten erontekoa tehtiin suhteessa kolmanteen sektoriin. Kolmas sektori näyttäytyy haastateltavien kommentteissa – turvallisuusustoiminnan kontekstissa – järjestäytyneenä, koordinoituna, vahvasti organisoituneena, sopimuksellisuutta hyödyntävänä (järjestöjen ja julkisten toimijoiden välistä sopimukset), koulutettuna, luotettavana, pitkäjänteisenä (jopa ”koko elämän mittainen homma” (#9)), hallinnollista ohjausta, sääntöjä sekä eettisiä periaatteita noudattavana ja mahdollisesti palkallista työvoimaakin hyödyntävänä. Neljäs sektori on tällöin vastakohtana järjestäytymätöntä ja spontaania lyhytjänteisempää kansalaistoimintaa, jolta puuttuu ne pidäkkeet, jotka koskevat niin julkisia kuin myös kolmannen sektorin toimijoita: ”[H]e pystyvät tekemään semmoisia asioita mitä viranomaiset tai niin sanotut viralliset toimijat eivät pysty tekemään” (#4), ”Se on niin vapaata kuin se ikinä olla voi” (#9). Kriittisimmissä kommentteissa neljättä sektoria kuvattiin muun muassa auttajina, joista tulee helposti autettavia, toimijoina, joiden jälkiä pitää korjata ja jotka pyörivät jaloissa estäen viranomaisten ja järjestöjen ammattimaista ja järjestäytyntä toimintaa.

Haastatteluaineistosta nouseekin esille vahva narratiivi siitä, miten neljäs sektori tulisi ottaa koordinoinnin kautta paremmin haltuun, jolloin voitaisiin vähentää neljänteen sektoriin turvallisuusustoiminnan kontekstissa liitettyä haasteita. Narratiivi kuvaa sitä, miten julkisen sektorin toimijoilla ei olisi resursseja neljännen sektorin koordinointiin, vaan koordinoitavas- tuun nähtiin kuuluvan kolmannelle sektorille: ”Me jotenkin nähdään kyllä, ei nyt pelkästään SPR, vaan muutkin järjestöt semmoisina hyvin merkittävänä toimijoina siinä, että niiden kautta jos saadaan kanavoitua tämä auttamishalu, niin sitten neljäs sektori, nämä ihmiset pääsee tietyllä lailla semmoisen järjestäytyneen ja vapaaehtoisjohdon sateenvarjon alle” (#17). Tähän liit-

tyi kuitenkin (vähäiseksi jäänyt) pohdinta siitä, missä määrin tämä hävittää neljännen sektorin toimintalogiikkaa, muuttaen neljännen sektorin käytännössä kolmannen sektorin toimijoiksi. Yksi haastateltu kuvasi tätä seuraavasti: ”Se on ehkä helppoa yrittää lähteä rakentamaan sitä [neljättä sektoria] niin kuin paljon kolmanneksi sektoriksi, että kuvitellaan, että sitten tämän neljännen sektorin henkilöt organisoidaan niin kuin kolmas sektori on nyt, mutta mä en usko, että sillä tavalla päädytään mihinkään järkevään, että se tulee olemaan aika pitkälti itseorganisoitunutta” (#2).

Haastateltavat kuvasivat myös useita toimintasektoreihin liittyviä ”harmaita alueita”, joissa sektorirajat jossakin määrin hämärtyvät. Esimerkiksi siinä missä neljännen sektorin toimijoiden voitiin nähdä ajan myötä jäsenyvän ja muuttuvan virallisesti kolmannen sektorin toimijoiksi (esimerkiksi emergentin ryhmän ottaessa järjestörakenteen), nähtiin myös kolmannen sektorin voivan ”liudentua” (#6) kohti neljännen sektorin toimintaa esimerkiksi organisoitumisen tasoaan muuttamalla. Myös sitä pohdittiin, että voiko kolmas sektori muuntautua osaksi viranomaistoimintaa. Tämä liittyi esimerkiksi sopimuspalokuntakenttään, ”joka on varmaan siten jotain sen viranomaistoiminnan ja kolmannen sektorin välimaastossa toimivaa, ainakin osa niistä vaikka sopimuspalokuntatoiminnoista niin on sellaista, että se ei suoraan ole enää kolmatta sektoria, vaan se on osa viranomaistoimintaa” (#1). Myös useamman hatun edustamisen problematiikkaa pohdittiin eli mihin sektoriin määritellään kuuluvaksi esimerkiksi spontaani auttaja, joka toimii osittain työroolinsa kautta (esim. valkohattuhakkerit) tai jolla on taustaa järjestökentällä, mutta ei toimi auttamistilanteissa varsinaisessa järjestöroolissaan.

Myös neljännen sektorin perinteisemmän ja uudemman määritelmän välillä näkyi jonkin verran kitkaa. Haastateltavat eivät kykeneet neljättä sektoria määritelmässään juurikaan kotitalouksiin tai perheisiin, mutta asia tuli epäsuorasti esille siinä, miten ihmisten omatoimista varautumista pohdittiin osana neljännen sektorin toimintaa. Esimerkiksi siinä missä yksi haastateltu määritteli joditablettien hankkimisen normaalina varautumistoimintana, eikä neljännen sektorin toimintana eli kyseessä ei olisi enää neljännen sektorin toimintaa, jos se alkaa varautua,

pohdi toinen haastateltu taasen sitä, voisiko neljäs sektori koskea kuitenkin laajemminkin väestöä: ”Että jos me nyt mietitään joku tällainen 72 tuntia vai mitä se oli, se varautumisoheje tai vaikkapa joku ensiaputaitojen hankkiminen tai tällaiset yksittäisten ihmisten varautuminen ja perheiden tai kotitalouksien varautuminen, niin voiko siitä nyt käsitteellisesti puhua neljäntenä sektorina?” (#17). Lisäksi yksi haastateltu kuvasi ihmisten omatoimisen varautumisen olevan ”piilossa oleva tavallaan niin kuin aktivoitumaton neljäs sektori” (#1).

JOHTOPÄÄTÖKSET

Neljäs sektori näyttäytyy turvallisuustoiminnan kontekstissa, haastatteluaineiston valossa, kohdallaisen selkeänä ilmiönä. Neljäs sektori nähdään tällöin ominaispiirteiltään järjestäytymättömänä, spontaanina ja aikasidonaisena toimintana, jonka taustatekijöinä ovat informaatioympäristössä, organisoitumisessa sekä toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset. Tämän kaltainen ymmärrys neljännestä sektorista turvallisuustoiminnan ilmiönä vastaa tutkimuskirjallisuudessa kuvattua spontaaniin vapaaehtoisuuteen ja emergentteihin ryhmiin liittyvää toimintaa (ks. esim. Whittaker ym. 2015; McLennan ym. 2016; Twigg & Mosel 2017; Harris ym. 2017). Lievänä eroavaisuutena on kuitenkin se, että vaikka tutkimuskirjallisuudessa spontaani vapaaehtoisuus nähdään kasvussa olevana ilmiönä, oli osa tässä tutkimuksessa haastatelluista informanteista skeptisempiä tämän suhteen, eli onko ilmiö *absoluuttisesti* kasvussa, kaivaten esimerkiksi ilmiön tarkempaa historiallista tarkastelua. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että jos tämä kyseinen ilmiö määriteltäisiin vain spontaaniin vapaaehtoisuuteen (ml. emergentit ryhmät), olisi määrittely vähemmän problemaattista. Esimerkiksi nekin haastatellut, jotka eivät olleet kuulleet neljännen sektorin käsitteestä, olivat kuitenkin jossakin määrin tulleet tutuksi spontaanin vapaaehtoisuuden kanssa.

Vastaavasti kun edellä kuvatun ilmiön määrittelyyn käytetään neljännen sektorin käsitettä, tulee määrittelystä huomattavasti haastavampaa. Ensinnäkin kyse on historiattomuudesta sekä tutkimusalojen siiloutumisesta (ks. esim. Della Porta 2020). Niin neljänten sektoriin liittyvässä aiemmassa kirjallisuudessa (ks. esim. Williams

2002; Sánchez-Hernández ym. 2021; Raisio ym. 2019; Mäenpää & Faehnle 2021) kuin myös haastatteluaineistossa, neljännen sektorin alkuperäinen määrittely perheinä ja kotitalouksina unohtetaan joko kokonaan tai asiaa sivutaan vain muutamilla lauseilla. Käytännössä tämänhetkiset ”uudet” neljännen sektorin määritelmät eivät tällöin huomioi keskinäis- ja lähimmäisriippuvuuteen perustuvaa perheiden ja kotitalouksien muodostamaa toimintaa. Kyse on myös neljännen sektoriin käsitteenä liittyvästä monitulkintaisuudesta ja abstraktiudesta eli eri toimijoille on epäselvää se, mitä tämän kaltaisella ”tyhjällä käsitteellä” tarkoitetaan – neljännen sektorin käsite ei siis suoraan kerro siitä, mistä kyseisessä sektorissa on kyse (vrt. julkinen tai yksityinen sektori). Lisäksi neljännen sektorin eronteko kolmanteen sektoriin jää epäselväksi (ks. myös Lind 2021). On myös syytä kysyä, onko numeroiden käyttö sektoreiden etuliitteenä ylipäätään tarpeen. Tätä on kritisoitu jo aiemmassa tutkimuksessa (esim. Helander 1998; Harju 2003) ja myös haastateltavat nostivat tähän liittyviä ongelmia esille.

Toisaalta koska neljännen sektorin käsitteen käyttö näyttää ongelmistaan huolimatta kuitenkin lisääntyvän Suomessa, ja ehkä kolmannen sektorin tavoin vakiintuvan turvallisuusviranomaistenkin käytössä, on sille perusteltua etsiä yhteisesti ymmärrettyä sekä hyväksyttyä määritelmää. Neljännen sektorin yhtenäistä määrittelyä turvallisuustoiminnan kontekstissa puoltaa myös Meriläisen ym. (2020, 93) katastrofitutkimuksen käsitteistön osalta tekemä huomio siitä, että koska Suomen kontekstissa varautuminen ja operatiivinen turvallisuustoiminta nojautuvat verkostomaista yhteistyötä korostavaan kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalliin, olisi ”tärkeää, että käytössä olevat sanat voidaan juurruttaa yhteisiin määritelmiin ja että niitä ei käsitetä täysin erilaisella tavalla eri toimialoilla”. Turvallisuustoiminnassa (erit. pelastustoiminta) neljäs sektori on ymmärretty jo melko pitkään järjestäytymättöminä kansalaisina. Esimerkiksi yhden tämän artikkelin kirjoittajan arkistoista löytyi muistio Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön tilaisuudesta vuodelta 2015, jossa neljäs sektori oli määritelty valveutuneiksi yhdistyksiin kuulumattomiksi henkilöiksi.

On myös syytä pohtia sitä, onko mahdollista hyväksyä se, että eri tieteenaloilla ja toimialoilla

käytettäisiin neljännen sektorin käsitteestä eri määritelmiä (vrt. kaupunkisosiologian itseorganisoituvaa kaupunkiaktivismiä ja kauppatieteiden hybridiorganisaatiota)? Onkin tarpeen huomioda, että neljännen sektorin tutkimusta tehdään useilla eri tieteenaloilla, joiden tutkimusperinteet eivät vaikuta merkittävällä tavalla kohtaan. Tällöin käsitteen käyttöä ja määrittelyä kuvaa vahva siiloutuminen – kukin tieteenala määrittää käsitteensä omista lähtökohdistaan käsin (ks. esim. Della Porta 2020).

Määrittelyiden osalta tämä tutkimus kuitenkin tarjoaa enemmän kysymyksiä kuin vastauksia. Yksi keskeinen kysymys on se, tulisiko neljäs sektori – spontaaneina vapaaehtoisina ja emergentteinä kansalaisryhminä – nähdä perinteisesti ymmärretyyn neljännen sektorin laajentumisena. Eli jos alkuperäinen määritelmä neljänestä sektorista sisälsi perheet ja kotitaloudet (ks. Smith ym. 2006), laajentuen myöhemmin sisältämään ystävyteen ja naapuruuteen perustuvan toiminnan (ks. Harju 2003) sekä laajemmin erilaiset vastavuoroiset epävirallisen ja epämuodollisen yksilötason avun muodot (ks. Williams 2002), olisiko spontaani vapaaehtoisuus tällöin luontainen osa tätä kyseistä laajentunutta sektoria. Eri taustatekijöistä (erityisesti sosiaalinen media) johtuen neljännen sektorin toiminta ylittäisi tällöin perinteiset perhe- ja ystävyys-suhteet. Eronteko Williamsin (2002) määrittelyyn on kuitenkin se, että tämän kaltaisen neljännen sektorin toiminta ei edellyttäisi vaihdannan tai vastavuoroisuuden ulottuvuutta (ollen kuitenkin mahdollinen). Jos määrittelyyn lisätään myös ryhmätason toiminta (emergentit kansalaisryhmät), sisältäisi neljäs sektori tällöin käytännössä kaikki ne *epäviralliset ja epämuodolliset yksilö- ja ryhmätason toiminnan muodot, jotka perustuivat paitsi perhe-, sukulaisuus-, ystävyys- tai naapuruussuhteisiin, mutta voisivat olla myös tuntemattomien ihmisten välisiä, ja jotka olisivat usein spontaaneja sekä itseorganisoi-tuvia*. Tällä tavoin määriteltynä myös neljännen sektorin alkuperäisin, perheissä ja kotitalouksissa tehtävä työ, nousisi mukaan määritelmään.

Edellä kuvatun mukaisesti hybridiorganisaatiot kuuluisivat luonnollisemmin aiemmin mainittuun TSE-sektoriin (Salamon & Sokolowski 2016; Salamon ym. 2022) tai uuteen kolmanteen sektoriin (Saukkonen 2013). Haastavinta määrittelyn kannalta ovat itseorganisoituvat emer-

gentit *pitkäkestoisemmat* ryhmät tai toiminnot (esimerkiksi haastatteluissa esille tullut Elokapina), jotka käytännössä määrittelynsä puolesta sopivat niin uuteen kolmanteen sektoriin kuin myös laajentuneeseen neljanteen sektoriin. Määrittelyn pohdinnassa on myös syytä ottaa huomioon kansainvälinen näkökulma eli mitä merkitsee se, että kansainvälisessä tutkimuksessa neljäs sektori vaikuttaa yhä useammin tarkoittavan sellaisia hybridiorganisaatioita, joissa yhdistyvät yksityisen sektorin markkinalähtöiset lähestymistavat julkisen ja kolmannen sektorin sosiaalisiin ja ympäristötavoitteisiin (ks. esim. Sabeti 2009; Alessandrini 2010; Sánchez-Hernández ym. 2021; Martins ym. 2021). Käytännössä hybridisoitumisen piire määrittellään tällöin (historiattomasti) omaksi sektorikseen. Tämä neljännen sektorin määrittely hybridiorganisaatioina eroaa myös määrittelmällisesti eniten neljännen sektorin alkupe- räisestä määrittelystä.

Tutkimuksen rajoitteena voidaan pitää muun muassa sitä, että haastateltavat muodostuivat vain viranomaisten ja järjestöjen edustajista, jolloin yksityisen sektorin sekä itse neljännen sektorin toimijoiden näkemykset jäivät puuttumaan haastatteluaineistosta. Jatkotutkimuksessa olisikin hyödyllistä tutkia esimerkiksi spontaaniin vapaaehtoistoimintaan osallistuneiden ihmisten näkemyksiä toimintansa hyödyistä, haasteista ja jännitteistä (ks. esim. Trautwein ym. 2020). On myös syytä huomioida se, että tutkimuksen konteksti oli turvallisuustoiminta, joka asettaa toiminnalle omat reunaehdot, ja saattaa vaikuttaa viranomaisten ja järjestötoimijoiden haluun ottaa neljäs sektori haltuun tai jopa estää neljännen sektorin toimintaa. Tätä inklusion/eksklusion dilemmaa (ks. Harris ym. 2017) tarkastellaan yksityiskohtaisemmin tutkimuskokonaisuuden toisessa artikkelissa (Raisio ym. 2022).

Turvallisuustoiminnan näkökulmasta on lisäksi jatkossa pohtimisen arvoista lähestyä neljättä sektoria kotitalouksissa tapahtuvan omatoimisen varautumisen kautta. Esimerkiksi Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (YTS 2017, 9) tuodaan esille, että ”kotitalouksien oma-toiminen varautuminen on tärkeä osa yhteiskunnan kriisinkestävyttä”. Kotitalouksissa tehtävä varautumistyö on noussut merkittävällä tavalla esille niin COVID19-pandemian kuin

Ukrainaankohdistuneen Venäjän hyökkäys-sodankin myötä. Voitaneen ennakoida, että kotitalouksissa tapahtuva monimuotoinen varautuminen ja sen kautta tapahtuva turvallisuustyö korostuvat tulevaisuudessa osana niin kunnallista, alueellista kuin kansallistakin turvallisuustoimintaa ja -johtamista. Tämän tyyppinen kotitalouksien itseorganisoituva toiminta olisi neljännen sektorin määrittelyn mukaisesti paluuta käsitteen juurille.

Haastatelluille lähetetty saatekirje ja siinä ollut neljännen sektorin määrittely saattoivat vaikuttaa siihen, että aineistossa korostui tietty neljännen sektorin näkökulma eivätkä esimerkiksi hybridiorganisaatiot tulleet käytännössä lainkaan esille. Tällöin olisikin mielenkiintoista tarkastella jatkotutkimuksissa myös sitä, kuinka haastateltavat (eri toimialoilta) suhtautuvat neljännen sektorin määrittelyyn hybridiorganisaatioina, ja millaisia toiminnan muotoja tämä yksityisen, julkisen ja järjestösektorin hybriditoiminta turvallisuuden kontekstissa voisi merkitä.

Artikkeli on kirjoitettu osana Suomen Akatemian rahoittamaa ja vuosien 2021–2023 aikana toteutettavaa Information Resilience in a Wicked Environment -hanketta (IRWIN; päättönumero 337760).

LÄHTEET

- Alessandrini, Megan (2010). Towards a Fourth Sector? Australian Community Organizations and the Market. *Third Sector Review*, 16(1), 125–143. DOI:10.3316/ielapa.201008113.
- Brandsen, Taco, van de Donk, Wim & Putters, Kim (2005). Griffins or Chameleons? Hybridity as a Permanent and Inevitable Characteristic of the Third Sector. *International Journal of Public Administration*, 28(9–10), 749–765. DOI:10.1081/PAD-200067320.
- Corry, Olaf (2010). Defining and Theorizing the Third Sector. Teoksessa Taylor R. (Ed.), *Third Sector Research* (s. 11–20). London: Springer. DOI:10.1007/978-1-4419-5707-8_2.
- Defourny, Jacques, Grønbjerg, Kirsten, Meijs, Lucas, Nyssens, Marthe & Yamauchi, Naoto (2016). Voluntas Symposium: Comments on Salamon and Sokolowski's Re-conceptualization of the Third Sector. *Voluntas*, 27(4), 1546–1561. DOI:10.1007/s11266-016-9743-y.
- Della Porta, Donatella (2020). Building Bridges: Social Movements and Civil Society in Times of

- Crisis. *Voluntas*, 31(5), 938–948. DOI:10.1007/s11266-020-00199-5.
- Eronen, Anne, Hiilamo, Heikki, Ilmarinen, Katja, Jokela, Merita, Karjalainen, Pekka, Karvonen, Sakari, Kivipelto, Minna, Koponen, Erja, Leemann, Lars, Londén, Pia & Saikku, Peppi (2020). *Sosiaalibarometri 2020*. Helsinki: SOSTE.
- Eskelinen, Kaisa & Nikkanen, Maija (2020). *Vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyö -tutkimuksen loppuraportti*. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK.
- Graneheim, Ulla H., Lindgren, Britt-Marie & Lundman, Berit (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse education today*, 56, 29–34. DOI:10.1016/j.nedt.2017.06.002.
- Harris, Margaret, Shaw, Duncan, Scully, Judy, Smith, Chris M. & Hieke, Graham (2017). The involvement/exclusion paradox of spontaneous volunteering: New lessons and theory from winter flood episodes in England. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 46(2), 352–371. DOI:10.1177/0899764016654222.
- Harju, Aaro (2003). *Yhteisellä asialla: Kansalais-toiminta ja sen haasteet*. Helsinki: Kansanvalistusseura
- Helander, Voitto (1998). *Kolmas sektori*. Helsinki: Gaudeamus.
- Heley, Jesse, Yarker, Sophie & Jones, Laura (2022). Volunteering in the bath? The rise of micro-volunteering and implications for policy. *Policy Studies*, 43(1), 76–89. DOI:10.1080/01442872.2019.1645324.
- Jacoby, Tamar (2022). The Volunteers Who Rushed to Help Ukrainians: People from the U.S., Europe and elsewhere have felt compelled to travel to Poland to help refugees displaced by the war. *Wall Street Journal* (online) 14.4.2022.
- Jalava, Janne, Raisio, Harri, Norri-Sederholm, Teija, Lahtinen, Henri & Puustinen, Alisa (2017). *Kolmas sektori viranomaisten turvallisuustoitinnan tukena*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 76. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Kallio, Hanna., Pietilä, Anna-Maija, Johnson, Martin & Kangasniemi, Mari (2016). Systematic methodological review: Developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of advanced nursing*, 72(12), 2954–2965. DOI:10.1111/jan.13031.
- Lind, Kimmo (2021). Neljäs sektori kaupunkiaktiivismina. *Yhteiskuntapolitiikka* 86(4), 481–484.
- Martins, Vanesa, Ferreira, Marisa & Braga Vitor (2021). The role of the fourth sector in the context of the COVID-19 pandemic. *Strategic Change*, 30(2), 179–184. DOI:10.1002/jsc.2402.
- Meriläinen, Eija, Nikkanen, Maija, Räsänen, Alekski & Silvast, Antti (2020). Katastrofitutkimuksen käsitteistöä suomeksi ja Suomessa: kimmoisasti vaaroja kohti? *Alue ja Ympäristö* 49(2), 92–109. DOI:10.30663/ay.95614.
- McLennan, Blythe, Whittaker, Joshua & Handmer, John (2016). The changing landscape of disaster volunteering: Opportunities, responses and gaps in Australia. *Natural Hazards*, 84(3), 2031–2048. DOI:10.1007/s11069-016-2532-5.
- Mäenpää, Pasi & Faehle, Maija (2021). *4. sektori – Kuinka kaupunkiaktiivisempi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratian*. Helsinki: Vastapaino.
- Pelastusopisto (2020). *Yhteistyö spontaanien vapaaehtoisten kanssa valmiustoiminnassa: Yhteis-pohjoismainen katsaus*. Kuopio: Pelastusopisto.
- Pihlaja, Ritva (2010). *Kolmas sektori ja julkinen valta*. Kunnallisan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisu, nro 61. Helsinki: Kunnallisan kehittämissäätö.
- Raisio, Harri, Puustinen, Alisa, Norri-Sederholm, Teija & Jalava, Janne (2019). “Those who agree to play on our terms will be taken in”: A qualitative study of the perceptions of public authorities and NGO representatives regarding self-organizing fourth-sector activity. *Public Administration Quarterly*, 43(3), 4–44.
- Raisio, Harri, Wiikinkoski, Tarja, Puustinen, Alisa, Valtonen, Vesa & Lindell, Juha (2022). Häiriötekijä vai resurssi? Haastattelututkimus neljännen sektorin roolista säteilyvaaratilanteen kontekstissa. *Focus Localis* 50(4).
- Rajala, Antti (2021). Kauppa-avun järjestäytymisen ja vapaaehtoisten motiivit Jyväskylässä. Teoksessa Lahikainen, E. & Nieminen, P. (toim.), *Vapaaehtoistoiminta poikkeusaikana* (s. 6–13). Helsinki: Kansalaisareena ry.
- Rantamäki, Niina (2016). Onko enää kolmatta vaihtoehtoa? Kolmannen sektorin erityisyys ja ammattimainen sosiaalipalvelujen tuottaminen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 81(6), 632–643.
- Rask, Mikko, Puustinen, Alisa & Raisio, Harri (2020). Understanding the Emerging Fourth Sector and Its Governance Implications. *Scandinavian Journal of Public Administration*, 24(3), 29–51.
- Reuter, Christian, Heger, Oliver & Pipek, Volkmar. (2012). Social Media for Supporting Emergent Groups in Crisis Management. *Proceedings of the CSCW 2012 Workshop on Collaboration and Crisis Informatics*, 9(2), 84–92.
- Robinson, Oliver C. (2014). Sampling in Interview-Based Qualitative Research: A Theoretical and Practical Guide. *Qualitative Research in*

- Psychology*, 11(1), 25–41. DOI:10.1080/14780887.2013.801543.
- Ruuskanen, Petri, Jousilahti, Julia, Faehnle, Maija, Kuusikko, Kirsi, Kuittinen, Outi, Virtanen, Johanna & Strömberg, Lisbeth (2020). *Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 47. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Ruusuvirta, Minna (2019). Does sector matter? Plural characteristics and logics in third sector festival organisations. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja*, 4(1), 62–65.
- Sabeti, Heerad (2009). *The emerging fourth sector*. Executive Summary. Washington: Aspen Institute.
- Salamon, Lester M. & Sokolowski, S. Wojciech (2016). Beyond Nonprofits: Re-conceptualizing the Third Sector. *Voluntas*, 27(4), 1515–1545. DOI:10.1007/s11266-016-9726-z.
- Salamon, Lester M., Haddock, Megan A. & Toepler, Stefan (2022). Conceptualizing, Measuring, and Theorizing the Third Sector: Embedding Statistical and Methodological Developments Awaiting Broader Scholarly Take-up. *Voluntas*. DOI:10.1007/s11266-022-00468-5.
- Sánchez-Hernández, María Isabel, Carvalho, Luísa, Rego, Conceição, Lucas, Maria Raquel & Noranha, Adriana (toim.) (2021). *Social Innovation and Entrepreneurship in the Fourth Sector: Sustainable Best-Practices from Across the World*. Cham, Switzerland: Springer.
- Saukkonen, Pasi (2013). Kolmas sektori – vanha ja uusi. *Kansalaisyhteiskunta*, 4(1), 6–31.
- Smith, David Horton (1991). Four Sectors or Five? Retaining the Member-Benefit Sector. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 20(2), 137–150. DOI:10.1177/089976409102000203.
- Smith, David Horton, Stebbins, Robert A., & Dover, Michael A. (2006). *A Dictionary of Nonprofit Terms and Concepts*. Bloomington: Indiana University Press.
- Sparkes, Andrew C. & Smith, Brett (2014). *Qualitative research methods in sport, exercise and health: From process to product*. London: Routledge.
- Stallings, Robert A. & Quarantelli, E. L. (1985). Emergent Citizen Groups and Emergency Management. *Public Administration Review*, 45(special issue), 93–100. DOI:10.2307/3135003.
- STUK (2020). *Suojelutoimet säteilyvaaratilanteessa: Ohje VAL 1 / 1.9.2020*. Helsinki: Säteilyturvakeskus.
- Tönurist, Piret & Surva, Laidi (2017). Is Volunteering Always Voluntary? Between Compulsion and Coercion in Co-Production. *Voluntas*, 28(1), 223–247. DOI:10.1007/s11266-016-9734-z.
- Trautwein, Stefan, Liberatore, Florian, Lindenmeier, Jörg & von Schnurbein, Georg (2020). Satisfaction with Informal Volunteering During the COVID-19 Crisis: An Empirical Study Considering a Swiss Online Volunteering Platform. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 49(6), 1142–1151. DOI:10.1177/0899764020964595.
- Twigg, John & Mosel, Irina (2017). Emergent groups and spontaneous volunteers in urban disaster response. *Environment & Urbanization*, 29(2), 443–458. DOI:10.1177/0956247817721413.
- Van Til, Jon. (2009). A Paradigm Shift in Third Sector Theory and Practice: Refreshing the Wellsprings of Democratic Capacity. *American Behavioral Scientist*, 52(7), 1069–1081. DOI:10.1177/0002764208327675.
- Voorhees, William R. (2008). New Yorkers Respond to the World Trade Center Attack: An Anatomy of an Emergent Volunteer Organization. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 16 (1), 3–13. DOI:10.1111/j.1468-5973.2008.00530.x.
- Whittaker, Joshua, McLennan, Blythe & Handmer, John (2015). A review of informal volunteerism in emergencies and disasters: Definition, opportunities and challenges. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 13, 358–368. DOI:10.1016/j.ijdr.2015.07.010.
- Williams, Colin C. (2002). Harnessing voluntary work: A fourth sector approach. *Policy studies*, 23(3), 247–260. DOI:10.1080/0144287022000046019.
- Williams, Colin C. (2003). Developing Community Participation in Deprived Neighbourhoods: A Critical Evaluation of the Third-sector Approach. *Space and Polity*, 7(1), 65–73. DOI:10.2139/ssrn.2316603.
- Williams, Colin C. (2008). Developing a Culture of Volunteering: Beyond the Third Sector Approach. *The Journal of Voluntary Sector Research*, 1(1), 25–44.
- YTS (2017). *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017*. Helsinki: Turvallisuuskomitea.